

Αθήνα, 18 Ιανουαρίου 2024
Αρ. πρωτ. 001
(Προσωπική Επιστολή)

ΠΡΟΣ: τη Γενική Διεύθυνση Δασών και Δασικού Περιβάλλοντος (ΓΔΔ&ΔΠ) του Υπουργείου Περιβάλλοντος και Ενέργειας

Υπόψη:

1. Ευάγγελου Γκουντούφα, προϊσταμένου ΓΔΔ&ΔΠ
2. Σταύρου Τσιλίκουνα, προϊσταμένου Δ/σης Δασικών Έργων & Υποδομών
3. Παναγιώτη Δρούγα, προϊσταμένου Δ/σης Διαχείρισης Δασών

Κοινοποίηση:

1. Δ/ΝΣΗ ΔΑΣΩΝ ΑΝΑΤ. ΑΤΤΙΚΗΣ, Τμήμα Προγραμματισμού & Μελετών
2. ΔΑΣΑΡΧΕΙΟ ΠΕΝΤΕΛΗΣ, Τμήμα Διοίκησης & Διαχείρισης Δασών
3. Δήμο Ραφήνας-Πικερμίου, Γραφείο Δημάρχου κ. Δήμητρας Τσεβά-Μήλα

Θέμα: «Έγκριση της Δ/σης Δασών Ανατολικής Αττικής για την κοπή δέντρων στον υγρότοπο Α΄ προτεραιότητας του Μεγάλου Ρέματος Ραφήνας με επίκληση μη επαληθεύσιμων παραδοχών»

Σχετικά:

1. Η αρ. 50_ΡΑΦ_2023/17-3-2023 αίτηση της INTRAKAT (Ανώνυμη Εταιρεία Τεχνικών και Ενεργειακών Έργων) προς τη ΔΥ, στην οποία επισυνάπτεται μελέτη με Πίνακα Υλοτομίας,
2. Το αρ. 571880/18-10-2023 έγγραφο Διεύθυνσης Δασών Ανατολικής Αττικής με την οποία εγκρίνεται η μελέτη του Σχ.1,
3. Το αρ. 660644/22-11-2023 έγγραφο Δασαρχείου Πεντέλης με το οποίο εγκρίνεται ο Πίνακας Υλοτομίας του Σχ 1 λαμβάνοντας υπόψη το Σχ 2.

Εδώ καταθέτω μια προσωπική επιστολή ως επιστήμονας με εμπειρία στα ζητήματα διαχείρισης ποτάμιων και παρόχθιων ζωνών και γνώση της τοπικής βιοποικιλότητας και των οικοσυστημικών υπηρεσιών σε αστικούς και περιαστικούς χώρους της Αττικής. Την περιοχή του Μεγάλου Ρέματος της Ραφήνας της παρακολουθώ και την ερευνώ από το 1996. Για το θέμα της συγκεκριμένης επιστολής διενέργησα αυτοψία και καταγραφές πεδίου στις 14.01.2024.

Στο πλαίσιο του έργου διευθέτησης του Μεγάλου Ρέματος Ραφήνας, που βρίσκεται σε εξέλιξη, η Διεύθυνση Δασών Ανατολικής Αττικής (βλ. σχετικό 2) κατόπιν φερόμενης αυτοψίας ανέφερε ότι «...η φυόμενη βλάστηση αποτελείται από άτομα (δένδρα) -ξερά-στρεβλά-ασθενικά-καχεκτικά και κεκλιμένα επικινδύνως προς το οδικό δίκτυο...». Στη

συνέχεια, βάσει της βεβαίωσης αυτής, το Δασαρχείο Πεντέλης ενέκρινε την υλοτομία 143 δασικών δέντρων (αλμυρίκια, λεύκες, πεύκα/κουκουναριές) (βλ. σχετικό 1) κατά μήκος του Μεγάλου Ρέματος Ραφήνας στο πρώτο 1,5 χιλιόμετρο από την εκβολή. Η ζώνη επέμβασης βρίσκεται εντός του προστατευόμενου υγρότοπου Α΄ προτεραιότητας της Εκβολής του Μεγάλου Ρέματος Ραφήνας (Ν. 4277/2014), που συγκαταλέγεται στις προστατευόμενες φυσικές περιοχές του Σχεδίου Διαχείρισης Λεκάνης Απορροής Ποταμών (Παράρτημα IV Οδηγίας Πλαίσιο για τα Ύδατα 2000/60) και των Αναθεωρήσεών του.

Τόσο στην έγκριση υλοτομίας, όσο και στον πίνακα υλοτομίας, βάσει του οποίου αυτή χορηγήθηκε, αλλά και στο έγγραφο της Δ/σης Δασών Ανατολικής Αττικής, τα δέντρα δεν απεικονίζονται ένα προς ένα σε οριζοντιογραφία με γεωγραφικές συντεταγμένες ενώ εξάλλου δεν αναφέρεται ότι τα δέντρα βρίσκονται σε προστατευόμενο υγρότοπο Α΄ προτεραιότητας του ΣΔΛΑΠ Αττικής, δηλ. ενωσιακού ενδιαφέροντος. Το ζήτημα της κοπής των 143 δέντρων έλαβε ευρεία δημοσιότητα και το θέμα είναι σημαντικό για την προστασία και μελλοντική αναβάθμιση αυτής της μικρής αστικής προστατευόμενης περιοχής.

Έχοντας πολυετή επιστημονική απασχόληση σε θέματα διαχείρισης ποταμών στο Ινστιτούτο Θαλάσσιων Βιολογικών Πόρων και Εσωτερικών Υδάτων του ΕΛΚΕΘΕ από το 2002, και συγκεκριμένα μια μακρόχρονη ερευνητική ενασχόληση με το Μεγάλο Ρέμα Ραφήνας, κατόπιν επικοινωνίας με ενδιαφερόμενους πολίτες της Ραφήνας, στις 14.01.2024 διενήργησα αυτοψία στη ζώνη επέμβασης από Χ.Θ. 0 μέχρι την γέφυρα Τζων Κέννεντυ, κατά μήκος του πρώτου 1,5 χλμ. του ποταμού. Εξέτασα προσεκτικά την παρόχθια βλάστηση. Με εξαίρεση δύο λεύκες επί της οδού Ευβοϊκού, που είναι ξερές, διαπίστωσα ότι όλα τα δέντρα στη ζώνη επέμβασης είναι υγιή, σε καλή ανάπτυξη και πολλά από αυτά σε ώριμη ηλικία. Κανένα από τα δέντρα δεν παρατηρήθηκε να έχει επικίνδυνη κλίση είτε προς το οδόστρωμα, είτε προς την κοίτη του ρέματος. Πολλά δέντρα βρίσκονται κατά μήκος της οδού Ευβοϊκού υπό μορφή αστικής δεντροστοιχίας δίπλα στο φρύδι του πρσανούς του ποταμού: αλμυρίκια από την εκβολή μέχρι τη γέφυρα Χρ. Σμύρνης (τα τελευταία παρά το ότι φαίνεται ότι έχουν υποβληθεί τακτικά σε αυστηρό κλάδεμα, είναι απολύτως υγιή και αναπτύσσονται φυσιολογικά) καθώς και λεύκες από τη γέφυρα Χρ. Σμύρνης μέχρι την πεζογέφυρα πλησίον του καταστήματος Σκλαβενίτη. Πέραν των τριών ειδών δασικών δέντρων (αλμυρίκια, λεύκες, πεύκα), που αναφέρονται στην έγκριση υλοτομίας, μέσα στη ζώνη επέμβασης φύονται και άλλα είδη, μεταξύ των οποίων και πλατάνια, που δεν έχουν συμπεριληφθεί στα 143 δέντρα για τα οποία χορηγήθηκε η έγκριση υλοτομίας.

Τέθηκαν υπόψη μου τα δεδομένα των υπό κοπή δέντρων, που κατέγραψε ομάδα εθελοντών παρουσία γεωπόνου στις 31.12.2023 με χρήση της εφαρμογής «Trees» για Android, με γεωεντοπισμό, καταμέτρηση ύψους και έμφλοιας διαμέτρου, φωτογράφιση

και στη συνέχεια τοποθέτησή τους στο χάρτη¹. Από δειγματοληπτικό έλεγχο, που διενήργησα, τα στοιχεία των καταμετρήσεων με ασήμαντες αποκλίσεις επαληθεύτηκαν. Από τα παραπάνω προκύπτει ότι η βεβαίωση της Δ/σης Δασών Ανατολικής Απτικής ότι κατόπιν φερόμενης αυτοψίας «...η φυόμενη βλάστηση αποτελείται από άτομα (δένδρα) - ξερά-στρεβλά-ασθενικά-καχεκτικά και κεκλιμένα επικινδύνως προς το οδικό δίκτυο...» είναι επιστημονικά ατεκμηρίωτη, δεν αποδίδει την αληθινή κατάσταση και οδηγεί στη λήψη εσφαλμένων αποφάσεων. Κατά συνέπεια η έγκριση υλοτομίας που χορηγήθηκε βάσει της βεβαίωσης αυτής είναι προϊόν πλάνης περί τα πράγματα και δεν πρέπει να υλοποιηθεί για την αποφυγή μη αναστρέψιμης περιβαλλοντικής βλάβης στον προστατευόμενο υγρότοπο Α΄ προτεραιότητας.

Κατά κοινή παραδοχή, τα αστικά και περιαστικά δέντρα είναι πολύτιμα για την ανθεκτικότητα των πόλεων στην κλιματική αλλαγή ενόψει της αύξησης των φαινομένων των αστικών θερμικών νησίδων, των ολοένα συχνότερων και μεγαλύτερων καυσώνων και τη συνεχή υποβάθμιση της βιοποικιλότητας. Στην συγκεκριμένη περίπτωση, η σημασία των προς υλοτόμηση δέντρων ξεπερνά κατά πολύ αυτή των απλών αστικών δέντρων, επειδή βρίσκονται στην καρδιά του χώρου του προστατευόμενου υγρότοπου Α΄ προτεραιότητας της εκβολής. Τα δέντρα αυτά προσφέρουν σημαντικότερες οικοσυστημικές υπηρεσίες, αποτελώντας πλέον τα τελευταία εναπομείναντα ενδιαίτηματα των πουλιών κατόπιν της πλήρους αποψίλωσης της βλάστησης καθ' όλο το μήκος των 2 χλμ. του ποταμού από την εκβολή και ανάντη. Σημειώτεον ότι, σύμφωνα με τους επιστήμονες του ΕΛΚΕΘΕ² καθώς και άλλους φορείς, η Εκβολή του Μεγάλου Ρέματος Ραφήνας έχει ειδική σημασία για την ορνιθοπανίδα και έχει αξιολογηθεί ως σημαντικό "Θερμό Σημείο" για την ορνιθοπανίδα με υπερτοπικό ενδιαφέρον (παρουσία στην Βάση Δεδομένων eBird). Ο συνολικός καταγεγραμμένος κατάλογος ειδών πτηνών περιλαμβάνει 131 είδη στον κάτω ρου (εκβολή και εντός αστικού ιστού). Τουλάχιστον 23 είδη πτηνών υπάγονται στο Παράρτημα Ι της Οδηγίας για τα Πουλιά 2009/147. Τα συγκεκριμένα δέντρα προσφέρουν κάλυψη-καταφύγιο και κούρνιες για αρκετά είδη πουλιών, σκίαση των πρανών και παρόχθιων χώρων όπως και απόκρυψη του αστικού χώρου από το κεντρικό ρου του ποταμού (τοπογραφικά χαμηλού πυθμένα της τεχνητής κοίτης του ρέματος) όπου συγκεντρώνονται τα περισσότερα υδρόβια και παρυδάτια είδη πουλιών.

Προφανώς τα παρόχθια δέντρα έχουν και ειδικό ενδιαφέρον για τον άνθρωπο προσφέροντας σημαντικές οικοσυστημικές υπηρεσίες. Με βάση τη διεθνή βιβλιογραφία, η οικονομική αξία των αστικών δέντρων αποτιμάται με τη χρήση συντελεστών σε ένα πλαίσιο ειδική αξιολόγησης. Σε ευρωπαϊκό επίπεδο, ευρέως αποδεκτό πρότυπο για την αποτίμηση της αξίας του αστικού πρασίνου αποτελεί η Χάρτα των Δέντρων Πόλης (Μοντρεϊέλ Γαλλία) <https://dasarxeio.com/2022/10/26/118486/> σε ελληνική μετάφραση

¹ Τα δεδομένα είναι αναρτημένα στον σύνδεσμο

https://drive.google.com/drive/folders/1ck9wax3G_5GVKQW6Th6qTIQMa6qNZ0qC.

² 13.5.2023, <https://megalorema.gr/wp->

[content/uploads/2023/06/%CE%95%CE%9B%CE%9A%CE%95%CE%98%CE%95_%CE%A5%CE%A0%CE%9F%CE%9C%CE%9D%CE%97%CE%9C%CE%91_20230513.pdf](https://megalorema.gr/wp-content/uploads/2023/06/%CE%95%CE%9B%CE%9A%CE%95%CE%98%CE%95_%CE%A5%CE%A0%CE%9F%CE%9C%CE%9D%CE%97%CE%9C%CE%91_20230513.pdf)

Μανώλη Καπάνταη. Υπολογίζει όλους τους παράγοντες στους οποίους επιδρά ευεργετικά το κάθε δέντρο και τους αποδίδει έναν συντελεστή ανάλογα με τη κρισιμότητα που έχει ο συντελεστής αυτός για τη ζωή στην πόλη. Για παράδειγμα, ένα αλμυρική δεντροστοιχίας, υγιές, με καλό φυτικό σθένος και διάμετρο 40 cm, θα εκτιμηθεί ως εξής:

Παράδειγμα για ένα αλμυρική (*Tamarix sp.*)

Είδος Δέντρου: Παίρνει τιμή από πίνακα που περιέχεται: Δείκτης ανά είδος και ποικιλίες. Για τα είδη δέντρων που δεν περιέχονται στον πίνακα ο δείκτης είναι 58.

Τοπίο: Ομοίως από αντίστοιχο πίνακα- Δείκτης ανάλογα με τις επιπτώσεις του τοπίου και τη μηχανική κατάσταση ($4 + 4 = 8$): 8

Ανάπτυξη δέντρου (στηθαία διάμετρος ή πρεμνική ανάλογα με τη θέση και την ηλικία (περιλαμβάνεται): Δείκτης ανάλογα με τη διάμετρο: 37,5

Υπολογισμός της αξίας παροχής: $58 \times 8 \times 37,5 = 17.400 \text{ €}$.

Ας σημειωθεί επίσης ότι πολλά από τα προς κοπή δέντρα έχουν έμφλοια διάμετρο πολύ μεγαλύτερη των 40 cm του ως άνω παραδείγματος και επομένως πού μεγαλύτερη αξία. Ιδίως όμως, τα προς υλοτόμηση 143 δέντρα έχουν πολλαπλάσια αξία γιατί, εκτός από αστικό πράσινο, αποτελούν τα τελευταία εναπομείναντα ενδιαίτηματα πουλιών (μεταξύ των οποίων και προστατευόμενα/απειλούμενα) σε υγρότοπο Α΄ προτεραιότητας και συνακόλουθα παρέχουν ενδιαίτημα για την βιοποικιλότητα και πολύτιμες οικοσυστημικές υπηρεσίες.

Όπως επανειλημμένα έχουν προειδοποιήσει οι επιστήμονες του ΕΛΚΕΘΕ³, τα έργα διευθέτησης του Μεγάλου Ρέματος Ραφήνας αναμένεται να επηρεάσουν αρνητικά την ποιότητα των υδάτων του ποταμού, της παρόχθιας ζώνης και της παράκτιας ζώνης, τη χλωρίδα, την πανίδα, τα ενδιαίτηματα του ποτάμιου και παρόχθιου οικοσυστήματος, ενώ ενδέχεται να αυξήσουν τον πλημμυρικό κίνδυνο στην περιοχή, ειδικά κοντά στις εκβολές, λόγω των υδρομορφολογικών αλλοιώσεων και της χρήσης υλικών (σκυρόδεμα, συρματοκιβώτια) εντός της κοίτης που θα μειώσουν τις τριβές σε σύγκριση με το φυσικό υπόστρωμα και θα αυξήσουν τις ταχύτητες ροής, οδηγώντας μεγάλες ποσότητες νερού, σε μικρότερο χρόνο, προς την παράκτια ζώνη. Ήδη μετά τις πρόσφατες πλημμύρες στη Θεσσαλία, η Ευρωπαϊκή Τράπεζα Επενδύσεων⁴, που

³ ΕΛΚΕΘΕ 20.12.2023 https://megalorema.gr/wp-content/uploads/2023/12/20231220_HCMR_REPORT_GR.pdf, 11.4.2019, https://megalorema.gr/wp-content/uploads/2023/06/%CE%95%CE%9B%CE%9A%CE%95%CE%98%CE%95_%CE%A5%CE%A0%CE%9F%CE%9C%CE%9D%CE%97%CE%9C%CE%91_20190411.pdf, 13.5.2023, https://megalorema.gr/wp-content/uploads/2023/06/%CE%95%CE%9B%CE%9A%CE%95%CE%98%CE%95_%CE%A5%CE%A0%CE%9F%CE%9C%CE%9D%CE%97%CE%9C%CE%91_20230513.pdf

⁴ ΕΤΕΠ, 17.11.2023, «Με τη φύση ως σύμμαχο και όχι ως αντίπαλο - Λύσεις που βασίζονται στη φύση για τον μετριασμό των πλημμυρών στην Ελλάδα», <https://www.eib.org/en/stories/nature-based-solutions-flood-greece>

χρηματοδοτεί το έργο διευθέτησης του Μεγάλου Ρέματος Ραφήνας, αναγνώρισε την αποτυχία των «μεγάλων έργων» διευθέτησης να εξασφαλίσουν αντιπλημμυρική προστασία απέναντι στα ολοένα και πιο συχνά ακραία καιρικά φαινόμενα και προκρίνει πλέον για την αντιπλημμυρική προστασία στην Ελλάδα τις λύσεις που βασίζονται στη φύση (Nature Based Solutions).

Ανεξαρτήτως αυτών, τα προς κοπή 143 δέντρα σε σημαντικό τμήμα του υγροτόπου Α΄ προτεραιότητας δεν πρόκειται να αντικατασταθούν στη θέση αυτή, αφού, όπως προκύπτει από τη ΜΠΕ, κατά μήκος της οδού Ευβοϊκού, το μισό της οποίας έχει διανοιγεί πάνω στην ιστορική κοίτη του ρέματος, προβλέπεται η κατασκευήτσιμεντένιων πασσάλων, που θα φτάνουν μέχρι το δρόμο. Η τυχόν φύτευση δέντρων σε άλλα σημεία του έργου ή της ευρύτερης περιοχής δεν αντισταθμίζει άμεσα τα δέντρα και το πράσινο που ήδη υπάρχει κοντά στα υγροτοπικά ενδιαίτηματα της κοίτης.

Σε κάθε περίπτωση, αντί της υλοτόμησης των δέντρων έπρεπε να εξετάστηκαν λιγότερο επαχθείς περιβαλλοντικά λύσεις (π.χ. απομάκρυνση των δέντρων με το ριζικό τους σύστημα και η μεταφύτευσή τους σε άλλα σημεία του παρόχθιου χώρου του υγροτόπου Α΄ προτεραιότητας). Το πρόσθετο οικονομικό κόστος μιας τέτοιας αντιμετώπισης υπολείπεται της οικονομικής σημασίας των δέντρων και των πολύτιμων οικοσυστημικών υπηρεσιών τους.

Κατά τη γνώμη μου, απαιτείται η λήψη χωρίς υπαίτια καθυστέρηση των απαραίτητων μέτρων για την πρόληψη της επαπειλούμενης πρόκλησης περιβαλλοντικής ζημίας καθώς και για την αποκατάσταση της ζημίας που έχει ήδη προκληθεί στο πλαίσιο των ήδη αρξάμενων εργασιών. Η προστασία ενός υγροτόπου Α΄ Προτεραιότητας εντός αστικού χώρου είναι εξαιρετικά σοβαρό θέμα. Αυτό αποτελεί όχι μόνο νομική υποχρέωση από την Οδηγία για την Περιβαλλοντική Ευθύνη 2004/35/ΕΚ αλλά και ηθική επιταγή.

Με εκτίμηση,

Δρ Σταμάτης Ζόγκαρης

Κύριος Ερευνητής ΕΛΚΕΘΕ
Ειδικότητα: Διαχείριση Βιοποικιλότητας Λεκανών Απορροής Ποταμών
Ινστιτούτο Θαλάσσιων Βιολογικών Πόρων και Εσωτερικών Υδάτων
Τομέας Εσωτερικών Υδάτων